

В.О. Ламаш

СТВОРЕННЯ АТМОСФЕРИ ДЕМОКРАТИЗМУ В СУЧАСНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ОСВІТИ

Нові соціально-економічні умови суспільства зумовлюють суттєві корективи змін і впровадження нових технологій в процесі створення інноваційної освітньої концепції школи третього тисячоліття. Досвід роботи в старшій школі показав наскільки важливо створити атмосферу демократизму на уроках та в позакласній роботі на противагу атмосфері автократизму.

Перше велике експериментальне дослідження, яке підтвердило вплив авторитарності на дітей, провів психолог К.Левін у 30-40-х роках

минулого століття. Під його керівництвом Р.Лінт і Р.Уайт експериментально створювали в класі атмосферу автократизма або демократизма і досліджували їх взаємовплив на результати діяльності, працездатність, стосунки дітей у колективі, рівень і характер спілкування. Висновки їхніх досліджень ми по-суті перевіряємо щоденно. Ось що взято нами з їхніх, та сучасних досліджень, які нами занесено у таблицю для постійного користування.

Порівняльна характеристика атмосфери автократизму і атмосфери демократизму

Атмосфера автократизму	Атмосфера демократизму
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Агресивне „панування” керівника знижує самостійність, творчість і працездатність учнів ➤ Авторитарний стиль проповідує егоїстичні стосунки („Я в центрі”) ➤ Прослідковується агресивна чи аналітична поведінка учнів 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Досягається найкращий результат діяльності в групі ➤ Сприяє домінуванню у відносинах між дітьми стилю життя і думки, створеного керівником. Переважають стосунки взаємного співробітництва між ними („Ми в центрі”) ➤ Прослідковується дружлюбна, щира, партнерська, згуртована поведінка

Природно, що здійснення особистісно-орієнтованого навчання можливо тільки в атмосфері демократизму і мало ймовірно в атмосфері автократизму. Але ми задумалися й про те, які наслідки

може мати цей демократизм для дітей, як він вплине на особистість сьогоденного учня? Якщо педагогіка толерантності характеризується демократичним стилем виховання, чи не означає вона вседозволеність,

розбещеність, втрату будь-яких цінностей?

За приклад взяли постулати заснованої А.Нейлом „Школи ультра дозволеності”. Вже наприкінці 70-х років психологи Б.Спок, Р.Беркес, Е.Берн оцінювали її як „найгірший соціальний експеримент в історії педагогіки, вплив якого не скоро загине в школах і домівках” [1, с.30].

Справді, якщо прослідкувати елементи „вільної педагогічної системи” А.Нейла і визначити відповідні підходи, які вони передбачають, то очевидним стане, наприклад, панування сексуальної свободи. Адже немає ніяких правил для обмеження статевих потягів. Стримання природних сексуальних поривів не існує. Задоволення ж пропонується А.Нейлом в його педагогічній системі як вище благо. А це означає, що не повинно бути ніяких зобов'язуючих мотивів, які б націлювали підлітків на дещо, що не приносить їм задоволення, примушує їх робити те, що вони не хочуть.

Якою ж є практична протидія?

Ось... Вивчення теми „Розмноження індивідуальний розвиток” у 9-х та 11-х класах з біології, теми „Здоровий спосіб життя та статеві відносини” на уроках основ здоров'я у 8-10-х класах, викликало в підлітків дуже великий інтерес.

А ще дало мені змогу створювати атмосферу демократизму, – надаючи широкі можливості учням використовувати багато різної інформації з додаткових джерел. Для того щоб найліпше створити

атмосферу взаємного співробітництва та відчуття „Ми в центрі”, проводити загальношкільні зустрічі „Круглий стіл – Молодь проти СНІДу”. При засіданні такого „круглого столу” діти слухають всіх: учителя, інших учнів, лікарів, волонтерів з центру з боротьби зі СНІДом і ВІЛ-інфікованих людей. З такої зустрічі учні виходять зі знанням, як запобігти ВІЛ-інфікуванню, а не з думкою про вседозволеність статевих стосунків.

Протиріччя „школи ультрадозволеності” виявляються в тому, що дорослі мають право вимагати покори від своїх дітей, але покарання будь-якого типу заборонені. Зрозуміло, що покори можна досягти не обов'язково через покарання, але цілком логічно постає запитання щодо проблематичності очікування покори від підлітків, які звикли бути повністю вільними і не мати жодних обов'язків. Така дитина не хоче вчитися, засвоювати матеріал на уроці, а тим більше самостійно опрацьовувати його вдома.

Працюючи викладачем понад 30 років, я добре усвідомила: те, що щоб заохотити дітей до виконання нелегких програм з біології, потрібно весь час активізувати навчальний процес різними формами навчання. Для демократизації звичайних уроків, пропонується групам учнів самостійно готувати окремі теми, висловлювати власні думки, робити висновки. Особливо вдало це виходить при вивченні тем з профілактики захворювань будь-яких систем органів. Учні з нетерпінням чекають

таких уроків-конференцій. Продовженням такого вивчення стали бінарні уроки на кафедрі нормальної анатомії Одеського медичного університету, або Одеського національного університету ім. Мечникова. Таким чином сприйняття всього обсягу інформації і знань, здобутих дітьми, наданих викладачем та працівниками вищих навчальних закладів міста, направляється в єдине русло – здорового способу життя, а для цього потрібно знати, хотіти вчитися та здобувати знання.

Ніхто не заперечує необхідності будь-якої допомоги, якщо вона надходить від учителя. Але чи всяка допомога іде на користь дитині? Дуже часто вчитель за очевидних труднощів учня сам робить за нього ту чи іншу роботу, тобто «заміщає» його: дає готову відповідь на його запитання, підказує правильний шлях рішення задачі, сам пояснює причини будь-яких подій або виникнення проблем, говорить як треба діяти в тій чи іншій життєвій ситуації. Виховний та розвиваючий ефект такої "допомоги" по суті рівний нулю, бо вчитель підміняє учня в його навчальній діяльності, заміняє його активність своєю, подавляє своїми знаннями та досвідом. Він не вчить думати, не турбується про те щоб учень добував власний досвід, долаючи труднощі оволодіння знаннями, умів самостійно

справлятися з виниклими проблемами.

Створюючи атмосферу демократизму в сучасному навчальному процесі, як засіб реалізації особистісно-орієнтованої освіти, часто застосовується педагогічна допомога у вигляді співпраці. Суть цього виду педагогічної допомоги досить поширено відображена в публікаціях Ш.Ф. Амонашвілі, В.Ф.Шаталова, Н.С. Лисенкової інших педагогів-новаторів у 80-х роках. Учитель та учень разом обговорюють виниклу навчальну, особисту або будь-яку життєву проблему чи ситуацію, в якій опинився учень, і загальними зусиллями шукають вихід з неї. Педагогічний ресурс допомоги – співпраці винятковий: учитель допомагає учневі зрозуміти суть виниклої проблеми, розкрити особисті реальні та потенціальні можливості, будувати варіанти рішення, вибрати найбільш оптимальні з них. Співпраця вчителя та учня дає можливість спільно планувати, аналізувати, мислити. Все це дає можливість шукати, освоювати і застосовувати на практиці особистісно-орієнтоване навчання та виховання.

На мою думку, створення атмосфери демократизму сприяє реалізації особистісно-орієнтованої освіти у навчально-виховному процесі ОНВК „Надія”.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитания. – М., 1986 – 421 с.
2. Строкова Т.А. Педагогическая

поддержка и помощь в современной образовательной практике // Педагогика – №4, 2002. – С.20-23.

3. Терпимость: преддверие мира.
Учебно-преподавательское
руководство по воспитанию в духе
мира, прав человека и демократии. –
Париж: ЮНЕСКО, 1999. – 35 с.

Подано до редакції 06.05.08